

Butlletí Informatiu d'història de l'educació

Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana

Núm. 15, juliol-setembre 2005 2a època

En aquest número hi trobareu:

Per una nova educació pública	1
Les escoles d'estiu al País Valencià	3
El que ha esdevingut	3
Notícies de la Societat	6
Llibres	7
Informacions d'interès	9
Dret a ser: educació i Estatut de Catalunya	15

PER UNA NOVA EDUCACIÓ PÚBLICA

Fa trenta anys, encara sota la dictadura, a la X l'Escola d'Estiu de Rosa Sensat de 1975 es va aprovar el document: *Per una nova escola pública*.

Els deu punts d'aquest document van ser compartits per molts dels que, a Catalunya i a Espanya, lluitaven perquè, en el marc d'un futur sistema polític democràtic, es poguessin configurar els canvis educatius que la societat reclamava. Es partia de les experiències de molts, que treballaven des d'iniciatives escolars majoritàriament privades sense afany de lucre, que volien recuperar la tradició pedagògica renovadora de Catalunya i que tenien la col·laboració d'altres moviments de renovació pedagògica d'altres indrets de l'Estat. Defensaven un conjunt de principis que marcaven el nucli del pensament dels moviments educatius renovadors d'aquells anys compromesos amb el canvi de l'escola i de la societat.

Volien que aquella nova escola pública fos catalana, laica, coeducadora, gratuïta i arrelada a l'entorn, instrument de desenvolupament social i ciutadà en la societat democràtica que es reclamava.

El document suposava una alternativa al sistema educatiu franquista ancorat en el tradicionalisme pedagògic i allunyat de les inquietuds culturals i de les demandes socials i polítiques de la majoria de la població.

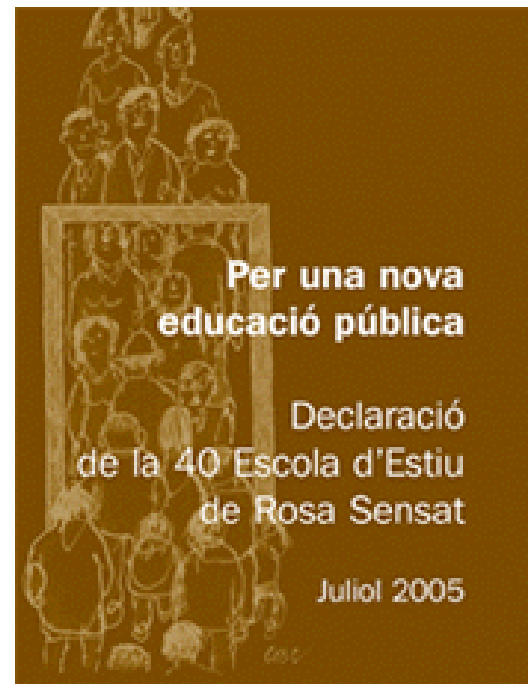
La proposta era una declaració nascuda amb voluntat d'influir en la futura política educativa de les institucions públiques democràtiques, tal com havien fet altres declaracions de les Escoles d'Estiu de l'etapa anterior a la Guerra Civil.

Els deu punts de la declaració inclouen l'exigència d'una direcció democràtica de la política educativa; d'una educació per a tots, compensadora de les diferències socioeconòmiques; d'un ensenyament de caràcter públic; diversificat d'acord amb les diferències culturals dels distints pobles de l'Estat; gratuït; amb continguts que responguessin a les característiques psicològiques dels infants i lligats a la seva realitat geogràfica i historicosocial; unes escoles que fossin plurals des del punt ideològic i religiós; lligades a la comunitat i als altres serveis comunitaris i gestionada democràticament.

Aquest passat juliol del 2005, L'Associació de Mestres Rosa Sensat organitzà la 40a edició de la seva Escola d'Estiu.

Trenta anys després d'aquella primera declaració, l'emblemàtica l'Associació de Mestres Rosa Sensat, proposa l'adhesió a un nou document que, amb el títol de *Per*

una nova educació pública, va ser aprovat a l'Escola d'Estiu del 2005.

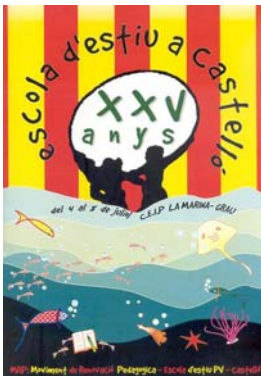
El nou document és una reactualització d'aquells vells principis adaptats a la problemàtica de la nostra societat actual. Una societat que exigeix propostes educatives per una nova ciutadania.

Una educació que, com diu el mateix document, ha de ser un: «procés de coconstrucció d'identitat, coneixement i valors, de persones democràtiques que poden pensar per elles mateixes, una educació que té per objectiu l'emancipació, la llibertat. Una educació que es fonamenta en una pràctica ètica i política».

Per saber-ne més:

Podeu consultar el document *Per una nova educació pública*:
<<http://www.pangea.org/rsensat/>>

LES ESCOLES D'ESTIU AL PAÍS VALENCIÀ

Els mestres valencians havien assistit, des de l'any 1932, a les escoles d'estiu establertes a Catalunya. Devers 1975 es va intentar organitzar una escola d'estiu al País Valencià, que va ser prohibida pel governador civil; la primera tingué lloc al col·legi dels jesuïtes de València, del 30 de juny al 5 de juliol del 1976, dins el marc del Congrés de Cultura Catalana i organitzada per l'ACIES, l'Associació d'Antics Alumnes de la Normal, l'Agrupació d'Ensenyants de Formació Professional, el Col·legi de Doctors i Llicenciats, l'Institut de Renovació Pedagògica i el Secretariat de l'Ensenyament de l'Idioma. Des d'aleshores tots els anys s'han organitzat escoles d'estiu que foren descentralitzades a final dels 70, amb seus a València (Escola d'Estiu Gonçal Anaya), Castelló, Elx (les Terres del Sud) i Oliva (Marina-Safor).

La seva organització es deu a la Federació de Moviments de Renovació Pedagògica del País Valencià, on s'integren l'ARP de l'Horta Sud, Col·lectiu d'Ensenyants de la Ribera, Col·lectiu de Mestres de la Costera, Col·lectiu de Mestres de la Safor, MCEP, MRP Escola d'Estiu del País Valencià-Comarques de València, MRP Escola d'Estiu del País Valencià-Comarques del Sud, MRP Escola d'Estiu Marina-Safor i MRP Escola d'Estiu de Castelló. Any rere any les diferents escoles d'estiu constitueixen un espai de trobada de mestres innovadors, i de cursets, conferències i congressos que ajuden a reflexionar, amb una mirada crítica, sobre la realitat social. Enguany han tingut lloc la XXX Escola d'estiu del PV, la XXV a Castelló i la XXI Marina-Safor, sota el tema *L'educació del segle XX. Una altra educació ja és possible*.

EL QUE HA ESDEVINGUT

EL FONDS DOCUMENTAL DE JORDI VERRIÉ I FAGET. UNA APORTACIÓ A LA HISTÒRIA DE L'EDUCACIÓ CATALANA

El passat mes de juny es va defensar a la Universitat de Girona el treball de fi de carrera dels estudis de Pedagogia: *El fons documental de Jordi Verrié i Faget. Una aportació a la història de l'educació catalana* d'Isabel Padrés i Brugué. Es tracta de l'estudi del fons documental que fa uns anys Jordi Verrié va donar a la biblioteca de la UdG, gràcies als bons oficis de David Pujol i Salomó Marquès.

El fons és dividit en els apartats següents:

- a) Llibres escolars
- b) Mestres i pedagogs i altres figures rellevants de l'educació i la cultura catalanes
- c) Institucions educatives o d'implicació educativa
- d) Formació Professional i Obrera
- e) Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana
- f) Renovació pedagògica
- g) Context i funcionament escolar – pràctiques escolars concretes
- h) Material de suport a la recerca i a l'elaboració de fons.

Hi ha força documentació interessant per consultar i, també, per promoure noves recerques. Es pot consultar accedint al fons especial de la biblioteca de la UdG.

**IIIES JORNADES D'HISTÒRIA DE L'EDUCACIÓ VALENCIANA. VALENCIÀ A L'ESCOLA.
MEMÒRIA I TESTIMONI**
GANDIA, 20 - 22 D'OCTUBRE DE 2005

El Departament d'Educació Comparada i Història de l'Educació de la Universitat de València, juntament amb el Centre d'estudis i investigació comarcal Alfons el Vell de Gandia, ha organitzat aquest col·loqui-seminari que ha tingut lloc a Gandia els dies 20-22 d'octubre, amb el programa següent:

Dijous, 20 d'octubre

20 h. Inauguració de les Jornades i de l'exposició «**Valencià a l'escola. Memòria i testimoni**».

Divendres, 21 d'octubre

16.30 h. Recepció de participants i lliurament de material.

Secció Memòria i Homenatge

17 - 18.45 h. Conferència: «L'escola, la llengua i el redreçament cultural i cívic dels valencians: una perspectiva històrica», a càrrec del Dr. Alejandro Mayordomo Pérez, Universitat de València.

Taula rodona: «Una mestra del País», a càrrec de Carme Miquel; «Regular els criteris d'aplicació del valencià», a càrrec de Ciprià Ciscar; i «Escola Valenciana: compromís pel valencià», a càrrec de Diego Gómez.

Secció Una mirada a altres pobles i altres llengües

19.15 h. Taula rodona: «Un Estat plurinacional i plurilingüe: la inserció de les llengües vernacles en el sistema educatiu espanyol», amb la participació de: Dr. Josep González-Agápito, Universitat de Barcelona; Sr. Xavier Motilla, Universitat de les Illes Balears; Dr. Paulí Dávila, Universitat del País Basc; Dr. Narciso de Gabriel, Universitat de A Coruña.

Dissabte 22 d'octubre

Secció Mestres

9.30 h. Conferència: «Carles Salvador i la defensa de l'ús del valencià a les escoles», a càrrec del Dr. Vicent Simbor, Universitat de València.

10.30 h. Pausa.

11.30 h. Conferència: «Enric Soler i Godes: escola i mestres valencianistes», a càrrec del Dr. Lluís Messeguer, Universitat Jaume I, Castelló.

12.30 h. Visita guiada a l'exposició.

14 h. Pausa-dinar

16 h. Secció científica de treball. Presentació de comunicacions.

Secció Testimonis

17.30 h. Taula rodona: «País, llengua i renovació pedagògica al tardo-franquisme», a càrrec de Ferran Zurriaga; «Els inicis de l'ensenyament en valencià a l'escola pública», a càrrec de Diego

Bejarano; «Materials didàctics i cursos de formació lingüísticotècnica del professorat», a càrrec de Vicent Pascual.
19.30 h. Cloenda.

EXPOSICIÓ «VALENCIÀ A L'ESCOLA. MEMÒRIA I TESTIMONI» GANDIA, 20 D'OCTUBRE A 20 DE NOVEMBRE DE 2005

A la Casa de la Cultura de Gandia, en el marc de les III Jornades d'Història de l'Educació Valenciana, s'inaugurarà el dia 20 d'octubre de 2005 una exposició al voltant del tema «Valencià a l'escola. Memòria i testimoni». Els seus coordinadors, Carmen Agulló, vicepresidenta de la Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana, i Batiste Malonda, del Col·lectiu de Mestres de La Safor, han pretès oferir una visió sintètica de l'evolució de l'ensenyament del valencià en les escoles des dels precursors fins a l'any 1990. Amb aquesta finalitat l'exposició consta de diversos panells on es fa un recorregut històric des dels pioners plantejaments teòrics, fins als primers anys d'aplicació de la llei d'ús i ensenyament del valencià, completada amb els llibres i materials didàctics que l'han feta possible i una mostra de l'evolució de les tècniques d'impressió utilitzades al llarg del segle XX a les escoles valencianes, en un intent de renovar els materials didàctics i arrelar-los al medi natural i social. Des de la impremta on el mestre Soler i Godes imprimia la revista *Sembra*, seguint les pautes freinetistes, a la coca de gelatina, la vietnamita, la màquina d'alcohol i

la de clixé, tot plegat configuren un recorregut per la nostra història educativa. L'exposició ofereix també tallers dirigits als escolars i projeccions de vídeos relacionats amb la valencianització de l'escola.

L'exposició ha estat organitzada pel CEIC Alfons el Vell de Gandia i el Departament d'Educació Comparada i Història de l'Educació de la Universitat de València, amb la col·laboració de la Biblioteca Valenciana, la Fundació Càtedra Enric Soler i Godes i el Col·lectiu de Mestres de La Safor, a més de particulars i col·lectius que han prestat materials de les seves col·leccions privades. Aquesta exposició romandrà oberta fins al 20 de novembre de 2005.

NOTÍCIES DE LA SOCIETAT

REPRESENTACIÓ DE LA SOCIETAT A LES III JORNADES D'HISTÒRIA DE L'EDUCACIÓ VALENCIANA

La Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana va estar representada en les III Jornades d'Història de l'Educació Valenciana «Valencià a l'escola. Memòria i testimoni», de les quals informem en les pàgines precedents d'aquest butlletí, pel seu president Sr. Salomó Marquès Sureda. Des d'aquí volem manifestar el nostre agraïment a l'organització de les Jornades i encoratjar-los a continuar en la seva tasca d'investigació i difusió de la història de l'educació valenciana.

SEMINARI SOBRE MEMÒRIA I FONTS ORALS EN LA HISTÒRIA DE L'EDUCACIÓ GIRONA 7 - 8 D'OCTUBRE DE 2005

Organitzat per la Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana, amb la col·laboració del Departament de Pedagogia i del Consell Social de la Universitat de Girona, ha tingut lloc els dies 7 i 8 d'octubre, un seminari al voltant de la memòria i les fonts orals. La primera sessió de treball, dirigida per Juan Manuel Fernández Soria, ens va dur a reflexionar sobre la memòria i l'oblit en la història de l'educació, incloent variables tan suggeridores com la dimensió moral de la memòria. Des d'un vessant

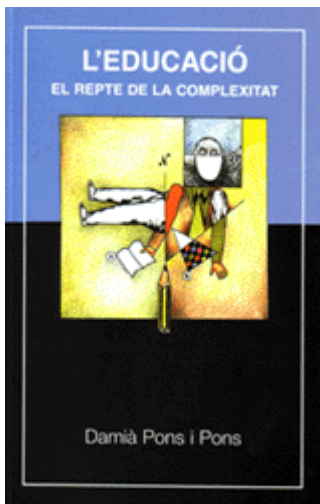
més pràctic, Carmen Agulló, ens va apropar a les possibilitats i riscos de la utilització de les fonts orals en la investigació historicoeducativa i, per finalitzar el seminari, Mercedes Suárez Pazos desenvolupà de quina manera es pot reconstruir la memòria escolar mitjançant les autobiografies, centrant-se en la utilització de records escolars de l'alumnat universitari i, més en concret, en el record dels càstigs, que permet un apropament a la realitat del món de la disciplina escolar.

Dissabte al matí alguns dels participants vàrem fer la ruta de l'exili del magisteri sota la direcció del professor Salomó Marquès. Partint de Figueres i passant per Agullana, el grup recorregué el mateix camí dels exiliats, per la Vajol, el coll de Lli i les Illes, i arribà a Colliure, amb l'emotiva visita a la tomba del poeta Antonio Machado, finalitzant la visita en les immenses platges d'Argelers, on s'ubicaren els camps de refugiats. Cap al tard, pogueren gaudir de la inoblidable experiència de visitar la Maternitat d'Elna on, entre 1939 i 1944, anaven a donar a llum les dones exiliades, residents en els camps de concentració. Acompanyats per Sergi Barba, nascut allí, i per Nicolás Garcia, batlle de la localitat i nét d'exiliats, poguérem recórrer les habitacions on la mestra suïssa Elisabeth Eidenbenz va construir un espai de vida en meitat de la mort i la por, un espai de dones, ple de llum, des d'on es divisa el Canigó, tot un símbol de la continuïtat de la vida i de l'esperança malgrat les situacions més adverses. Fins i tot la intencionalitat actual de l'Ajuntament d'Elna de reconstruir l'espai amb la mateixa finalitat inicial de ser un lloc d'acollida, és a dir, un homenatge viu a la memòria, coincideix amb l'idea que ens ha mogut

des de la Societat a organitzar el Seminari: la construcció d'una història de l'educació que recuperi el passat per tal de construir un present i un futur millor.

LLIBRES

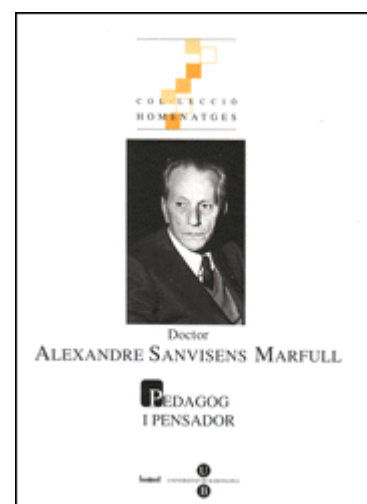

PONS I PONS, Damià. *L'educació el repte de la complexitat*. Palma: Editorial El Far de les Crestes, 2004, 128 pàgines.

El llibre és format per dotze textos que inclouen reflexions i opinions sobre el món educatiu, en el període 1999-2003 anys en el qual l'autor fou conseller d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears. D. Pons, poeta i professor de Literatura Catalana Contemporània a la Universitat de les Illes Balears, tracta en aquest llibre dels reptes de futur que inevitablement haurà d'afrontar l'escola; del discurs que va impulsar el PP en aquella etapa i d'altres temes de l'educació a les Illes Balears. És un llibre fonamental per conèixer els plantejament pedagògics i polítics que varen impulsar les actuacions educatives del govern de les Illes Balears durant el període del Pacte de Progrés i un diagnòstic dels problemes que té el sistema educatiu de les Illes Balears des de l'observatori de les tasques de govern fet per una persona que manté la seva fe en les capacitats que té l'educació.

AA.VV. *Doctor Alexandre Sanvisens Marfull*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2005, 279 pàgines.

Llibre d'homenatge a qui fou catedràtic de pedagogia de la Universitat de Barcelona; inclou un conjunt d'articles d'alguns dels que foren els seus companys i deixebles que estudien diversos aspectes de la seva obra i personalitat. El llibre inclou també, a més d'una biografia del doctor Sanvisens i d'una acurada relació dels seus escrits, dos dels seus treballs representatius de les seves inquietuds intel·lectuals i de la seva manera d'encarar la reflexió filosòfica i pedagògica.

MONÉS I PUJOL-BUSQUETS, Jordi. *Formació professional i desenvolupament econòmic i social català (1714-1939)*, Barcelona: Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana, 2005, 379 pàgines.

En aquesta obra Jordi Monés analitza el desenvolupament que ha tingut a Catalunya l'ensenyament professional. Com diu Joan Vilà-Valentí al pròleg: «El notable impuls en diversos aspectes econòmics, especialment en l'industrial, motiva a Catalunya una extraordinària demanda de mà d'obra en general, i en particular, de mà d'obra especialitzada. Així doncs, la formació professional passa a tenir una notable importància». L'estudi de J. Monés, encaixa la formació professional en un ampli conjunt de fenòmens socials i econòmics i relaciona aquest nivell de la formació amb altres dimensions de la problemàtica educativa general.

ASCENZI, Anna. *Tra educazione etico-civile e costruzione dell'identità nazionale. L'insegnamento della storia nelle scuole italiane dell'Ottocento*. Milano: Vita e Pensiero, 2004, 625 pàgines.

Aquest llibre d'Anna Ascenzi, professora de la Universitat de Macerata, divulga els resultats d'una recerca sobre l'edició de llibres escolars i educatius a la Itàlia contemporània en el marc del Centro di documentazione e ricerca sulla storia del libro scolastico e della letteratura per l'infanzia de la Universitat de Macerata. Amb una rigorosa metodologia i una gran amplitud de fonts, el llibre analitza les funcions atribuïdes a l'ensenyament de la història des del punt de vista de la seva finalitat cultural, cívica, ètica i religiosa, tant a l'ensenyament primari com el secundari en el segle XIX. El llibre és una magnífica aportació al coneixement d'aquesta cultura escolar europea que conformen continguts, mètodes d'ensenyament, llibres i actituds del professorat.

ASCENZI, Anna; SANI, Roberto. *Il Libro per la scuola tra idealismo e fascismo. L'opera della Commissione centrale per l'esame dei libri di testo da Giuseppe Lombardo Radice ad Alessandro Melchiori (1923-1928)*. Milano: Vita e Pensiero, 2005, 768 pàgines.

El llibre, com l'anterior, recull una investigació feta en el marc del Centro di documentazione e ricerca sulla storia del libro scolastico e della letteratura per l'infanzia de la Universitat de Macerata. L'obra vol posar en evidència, a partir de l'estudi de l'obra de la Comissió per l'estudi dels llibres escolars la relació entre neoidealisme i fascisme en un període important de la història italiana. Recull un ampli repertori de documents en els quals es detallen els llibres de text analitzats per la Comissió amb els comentaris d'aquesta i les seves recomanacions d'aprovació o de rebuig.

FERRER GONZÁLEZ, Maria Cristina; PONS ADROVER, Maria. *Mestres republicanes, ciutadanes compromeses*. Palma: Universitat de les Illes Balears, 2005, 208 pàgines.

Aquest llibre —tercer volum de la col·lecció «Treballs feministes»— vol ser un petit testimoni de la feina realitzada per les mestres republicanes, dones compromeses amb la seva societat, que varen patir persecució, exili i/o mort sota la dictadura, precisament pel seu compromís amb la llibertat i la justícia. Les autores revisen el panorama socioeducatiu de la Segona República, la depuració i l'exili a través d'algunes dones mestres. El llibre aplega, endemés, un interessant recull d'imatges.

MATAS PASTOR, Joan. J. *De la sacristia al carrer: Acció Catòlica Espanyola a Mallorca (1931-1959)*. Palma: Leonard Muntaner Ed., 2005, 412 pàgines.

Partint de la base que Acció Catòlica fou una organització de l'Església destinada a la incorporació dels laics a l'apostolat de la jerarquia eclesiàstica de qui depenia directament, Joan Matas ens presenta un acurat estudi d'aquesta organització, apropant-nos alhora a les institucions polítiques, el món educatiu, el professional, i la pròpia Església. El llibre analitza els orígens d'Acció Catòlica i la seva implantació durant la Segona República, el seu paper a Mallorca durant la Guerra Civil, la seva funció política, religiosa i cultural durant el primer franquisme, i la influència dels cursets de cristiandat de la dècada dels cinquanta. El resultat és una obra de consulta obligada per reconstruir la història de l'educació a Mallorca durant el segle XX.

INFORMACIONS D'INTERÈS

XXIV JORNADES D'ESTUDIS HISTÒRICS LOCALS / XVII JORNADES D'HISTÒRIA DE L'EDUCACIÓ DELS PAÏSOS DE LLENGUA CATALANA. HISTÒRIA I HISTÒRIES DE LA LECTURA

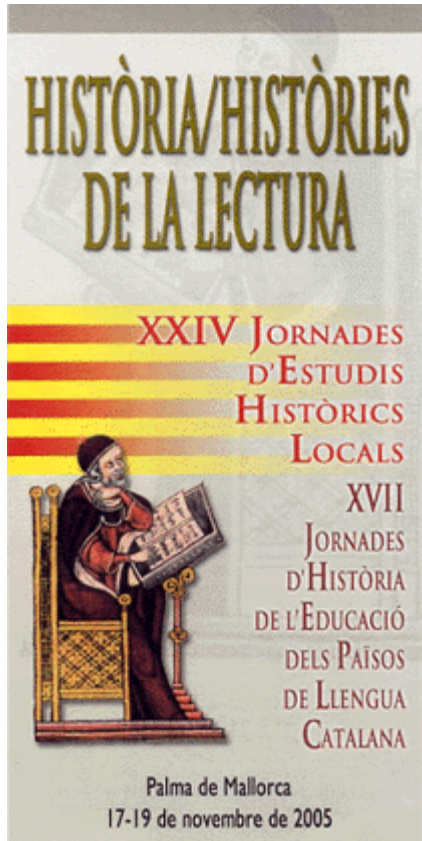
PALMA, 17 - 19 DE NOVEMBRE DE 2005

L'Institut d'Estudis Baleàrics, juntament amb la Universitat de les Illes Balears i la Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana, convoca en un acte conjunt les XXIV Jornades d'Estudis Històrics Locals / XVII Jornades d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana.

La temàtica de les jornades se centra en l'anàlisi de la dimensió educativa de la lectura al llarg de la història, que es desenvoluparà al voltant de les seccions següents:

- Ensenyar i aprendre a llegir
- Espais i contextos per a la lectura i el seu foment
- Lectura i educació com a elements de debat i reflexió
- Lectures educatives

Cada secció estarà encapçalada per una conferència que encetarà el tema. Les comunicacions de les respectives seccions seran presentades conjuntament per un relator i amb posterioritat es desenvoluparà el debat consegüent.

CALENDARI DE LES JORNADES

DIJOUS 17 DE NOVEMBRE

Sessió de matí

9 h: Recollida de material

10 - 11 h: Presentació de les Jornades

11 - 11.30 h: Descans

11.30 -13 h: Conferència inaugural «De la dignitat de la lectura», a càrrec de la Dra. Anna Maria Bernardinis, catedràtica de Teoria i Història de l'Educació i directora del Centre de Pedagogia de la Lectura de la Universitat de Padova.

Sessió d'horabaixa

16 - 18.30 h: Taula rodona: «Gènere, lectura i educació: imatge i percepció de la dona»

Moderadora: Dra. Immaculada Pastor, Universitat de les Illes Balears.

Hi intervindran: Dra. M. del Carme Agulló, Universitat de València; Dra. Pilar Ballarín, Universitat de Granada; Dr. Ramon Bassa, Universitat de les Illes Balears; i Dr. Antoni Marimon, Universitat de les Illes Balears.

18.30 - 19 h: Descans

19 h. Presentació i visita a l'exposició *Lectura i escola: els llibres escolars de lectura dels nostres avis (1900-1950)*, a càrrec del comissari de l'exposició: Dr. Ramon Bassa, Universitat de les Illes Balears.

DIVENDRES 18 DE NOVEMBRE

Sessió de matí

9 - 11 h. Secció: Ensenyar i aprendre a llegir

Conferència

«Modos de leer, maneras de pensar. Lecturas intensivas y extensivas», a càrrec del Dr. Antonio Viñao, catedràtic de Teoria i Història de l'Educació de la Universitat de Múrcia.

Comunicacions

«Dedos que leen: la enseñanza de la lecto-escritura en la escuela de ciegos de Barcelona (siglo XIX)» (Jerónima Ipland García, Universidad de Huelva).

«El paper del republicanisme en el foment de l'alfabetització a Mallorca (1868-1936)» (Ana Isabel Gargallo Astrom).

«L'alfabetització dels emigrants mallorquins entre final del XIX i principi del XX» (Bartomeu Orell i Villalonga).

«L'ensenyament de la lectura i la lluita contra l'analfabetisme a les escoles públiques de Maó» (Pere Alzina Seguí).

«Un assaig del sistema de Winnetka a Mallorca» (Miquel Jaume Campaner).

«Apunts històrics al voltant de la metodologia lúdica per a l'aprenentatge de la lectura» (Andrés Payà Rico, Universitat de València).

«Transició democràtica i preautonomia a les Illes Balears. els fonaments de l'actual ensenyament "de" i "en" llengua catalana: una iniciativa de teatre de "la Caixa" a les escoles» (Joan J. Burgués Mestre).

11 - 1.30 h: Descans

11.30 - 13.30 h: Secció: Espais i contextos per a la lectura i el seu foment

Conferència

«Les polítiques públiques de foment de la lectura. El moviment associatiu i els mitjans de comunicació» (Sebastià Serra, titular d'universitat d'Història Contemporània, Universitat de les Illes Balears).

Comunicacions

«Lectura i educació social a Mallorca durant la primera meitat del segle XIX» (Pere Fullana Puigserver, Universitat de les Illes Balears).

«La primera biblioteca popular al Mataró vuitcentista» (Montserrat Gurrera i Lluch, Universitat de Barcelona).

«El casino a la Menorca contemporània: espai d'oci i educació (1868-1939)» (Jordi Pons Bosch).

«El butlletí setmanal de les escoles catòliques de Xàtiva» (Vicent Torregrosa Baberà, Universitat de València).

«Els ateneus i el foment de la lectura a Menorca a les primeres dècades del nou-cents» (Xavier Motilla Salas, Universitat de les Illes Balears).

«La premsa anarcosindicalista a Mallorca i el seu paper en la difusió de la lectura (1912-1936)» (M. de les Neus Ruiz Jaume).

«La Escola del Treball de Barcelona (1913-1939): una biblioteca para todos» (Jerónima Ipland García i Diego Parra Cañadas, Universidad de Huelva).

«La biblioteca del Foment del turisme de Mallorca» (Antoni Vives Reus).

«La Biblioteca i Casa de cultura de "la Caixa" de Palma de Mallorca (1931-1999)» (M. Immaculada Pastor Homs i M. del Carme Fernández Bennàssar, Universitat de les Illes Balears).

«La xarxa de biblioteques de La Caixa a Balears (1929-1998)» (M. del Carme Fernández Bennàssar i M. Immaculada Pastor Homs, Universitat de les Illes Balears).

«La difusió de la llengua catalana a través de la revista Es Saig d'Algaida» (Rafel Puigserver Pou).

«Les biblioteques a l'Eivissa i Formentera de 2005» (M. Neus García Ferrer).

Sessió d'horabaixa

17 - 19 h Secció: Lectura i educació com a elements de debat i reflexió

Conferència

«Una història particular de la lectura», a càrrec del Dr. Gabriel Janer Manila, catedràtic de Teoria i Història de l'Educació de la Universitat de les Illes Balears.

Comunicacions

«Problemes en l'aprenentatge de la lectura en els nens amb retard de parla i llenguatge» (Eva Aguilar Mediavilla, Universitat de les Illes Balears; M. Fernanda Lara, Universidad Nacional de Colombia).

«Però... saben llegir? (la lectura i els nouvinguts a l'ESO)» (Iolanda Bonet Marí).

«La biblioteca ideal europea: un projecte educatiu europeu Comenius» (M. Teresa Canela i Garayoa).

«La televisió i la lectura, una història d'encontres i desencontres» (Mateu Ramonell i Rul·lan).

«Tres lectures educatives musicals» (Míriam Fradera i Gajo).

«Aprofitament didàctic d'un conte» (Clara Garcia Belles).

19.30 h Concert de piano Chopin a Mallorca, a càrrec del pianista Joan Moll.

21.30 h Sopar ofert per l'organització.

DISSABTE 19 DE NOVEMBRE

Sessió de matí

9.30 -11.30 h Secció: Lectures educatives

Conferència: «Tradición y modernidad en las lecturas educativas del siglo XX», a càrrec del Dr. Julio Ruiz Berrio, catedràtic de Teoria i Història de l'Educació de la Universitat Complutense de Madrid.

Comunicacions

«Lectura, història local i Joan Josep Amengual i Reus. Sobre els apunts històrics de la vila de Binissalem» (Valentí Valenciano i López, Universitat de les Illes Balears).

«La història en l'obra del pedagog Miquel Porcel Riera» (Antoni Marimon, Universitat de les Illes Balears).

«Cuadernos Freinet hechos por niños españoles para ser leídos por otros niños. Propuesta de un inventario/primer acercamiento» (Fernando Jiménez Mier y Terán, Universidad Nacional Autónoma de México).

«Rosa Roig: viure per llegir, llegir per viure» (M. Isabel Miró Montoliu, Universitat Rovira i Virgili; Francesca Comas Rubí, Universitat de les Illes Balears).

«Las ciencias de la naturaleza en los libros escolares de lectura» (José Mariano Bernal Martínez i José Damián López Martínez, Universidad de Murcia).

«La imagen de las mujeres en las lecturas escolares de la II República y del primer franquismo (1936-1945)» (Teresa Rabazas Romero i Sara Ramos Zamora, Universidad Complutense de Madrid).

«Libros de lectura para neolectores adultos en castellano y catalán (1950-2000)» (Ana Sebastián Vicente, Universidad de Murcia).

11.30 -12 h Descans

12 - 13.30 h Conferència de clausura: «La biblioteca de Robinson Crusoe», a càrrec d'Alberto Manguel.

13.30 - 14 h Acte de clausura de les Jornades i balanç d'aquestes

Sessió d'horabaixa

17.30 h Assemblea de la Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana

MATRÍCULA

La matrícula s'ha de fer mitjançant gir postal o directament a les oficines de l'Institut d'Estudis Balearics, carrer de sant Jaume, 6, 07012 Palma, i s'ha d'especificar el nom complet de la persona que fa l'ingrés i el concepte: història/històries de la lectura.

PREUS

Matrícula ordinària: 60 euros (abans del 5 de setembre), 100 euros (fins a l'1 de novembre); estudiants universitaris (s'ha d'acreditar documentalment): 10 euros (abans del 5 de setembre), 20 euros (fins a l'1 de novembre).

La Universitat de les Illes Balears ha concedit 2 crèdits de lliure configuració per a aquesta activitat.

COMITÈ ORGANITZADOR

Ramon Bassa Martín
Antoni J. Colom Cañellas
Francesca Comas Rubí
Gabriel Janer Manila
Xavier Motilla Salas
Bernat Sureda Garcia

HI COL-LABOREN

Govern de les Illes Balears, Conselleria d'Educació i Cultura
Institut d'Estudis Balearics
Consell de Mallorca
Universitat de les Illes Balears
Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana
Institut d'Estudis Catalans
Sa Nostra Caixa de Balears

**ISCHE 28TH. INTERNATIONAL STANDING CONFERENCE FOR THE HISTORY OF
EDUCATION.
TECNOLOGIES DE LA PARAULA. ALFABETITZACIÓ EN LA HISTÒRIA DE L'EDUCACIÓ.
SUÈCIA, 16-19 AGOST 2006**

El Departament d'Estudis Històrics de la Universitat d'Umeå (Suècia) organitza el 28è congrés internacional d'història de l'educació (ISCHE), que tindrà lloc els dies 16-19 d'agost de 2006.

LLOC

El 28è congrés tindrà lloc al Campus de la Universitat d'Umeå, situat a la històrica localitat d'Umeå, fundada l'any 1622 pel rei Gustau Adolf, que avui és, amb vint-i-vuit mil estudiants, el centre cultural i educatiu del nord de Suècia. La localitat compta amb aeroport. Les reserves d'hotel aniran a càrrec dels participants.

INSCRIPCIÓ

Es farà en línia (<<http://www.umu.se/histstud/ISCHE28.html>>). El cost de la matrícula és de 2,400 SEK (aprox. 260 €) abans de dia 30 de juny de 2006, i de 2,750 SEK (aprox. 300 €) després d'aquesta data. La matrícula inclou: assistència a les jornades, participació a les sessions, participació als grups de treball, documentació (i llibre de resums), número especial de *Paedagogica Historica*, la recepció de benvinguda, cafè de matí i d'horabaixa, participació a les activitats socials i culturals.

La matrícula dels acompanyants és de 1,900 SEK (aprox. 205 €), i la dels estudiants de 1,900 SEK (aprox. 205 €).

El sopar especial del congrés no és inclòs en el preu de matrícula (375 SEK, aprox. 40 €).

CONTACTE

Per a més informacions i/o aclariments podeu escriure a <ISCHE28@histstud.umu.se> o bé dirigir-vos a la secretària del congrés Mrs. Kaarina Streijffert:

Umea Congress AB

Box 7655

SE-907 13 Umeå

SWEDEN

+46 90 13 00 34 (phone)

+46 90 13 00 36 (fax)

<kaarina.streijffert@umea-congress.se>

COMUNICACIONS

Les propostes de comunicacions s'han d'enviar escrites en anglès per correu electrònic a: <ische28@histstud.umu.se> abans del 31 de desembre de 2005. Les propostes han d'incloure la informació personal següent:

- Nom
- Títol i situació acadèmica
- Institució o universitat
- Adreça postal
- Correu electrònic

Així mateix, les propostes s'hauran de presentar de la manera següent:

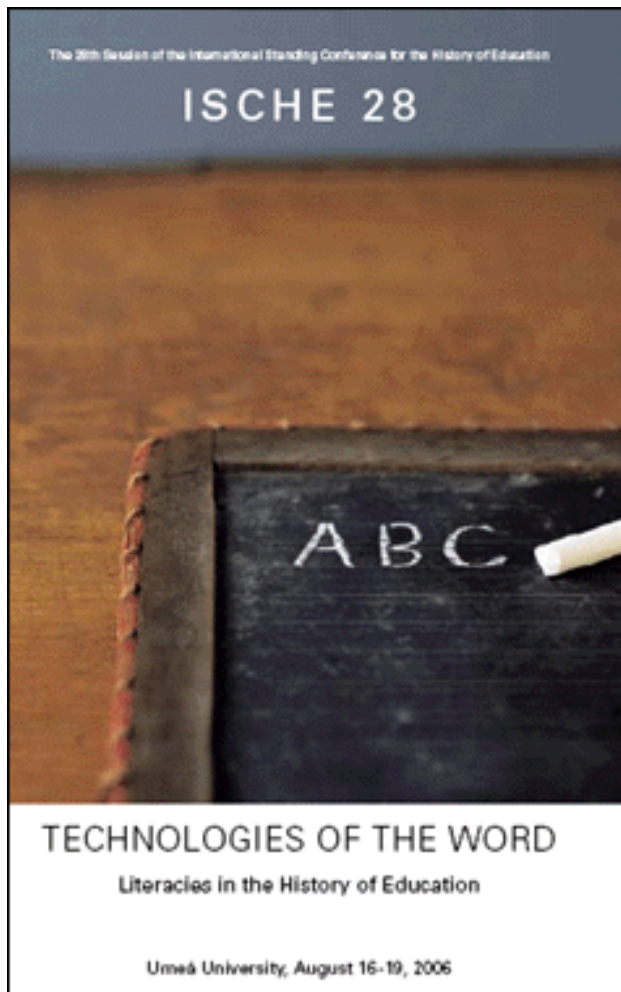
- Títol de la comunicació
- Resum (màxim 500 paraules en anglès)
- Secció o subtema en el qual s'inclou. Per veure les seccions proposades es pot anar a: <<http://www.umu.se/histstud/ISCHE28.html>>
- Tipus d'alfabetització de la qual tracta la comunicació (oralitat, lectura, escriptura, informàtica, etc.)
- Idioma en què es farà la presentació (anglès, francès, alemany o castellà)
- Equipament tecnològic que es necessita per a la presentació

La comissió organitzadora analitzarà les propostes i notificarà l'acceptació o no d'aquestes abans de l'1 d'abril de 2006.

L'idioma vehicular del congrés serà l'anglès. Si algun participant vol fer servir altres idiomes (francès, alemany o castellà) haurà de portar informació complementària en anglès (resums, esquemes, encapçalaments, etc.). Tots els participants, endemés, hauran de portar entre 15 i 20 còpies de les seves comunicacions per repartir als participants de la seva secció.

A més de les sessions paral·leles de comunicacions, es comptarà amb una sèrie de conferències a càrrec de:

- Anne-Marie Chartier, Institut National de Recherche Pédagogique, París, France
- Shirley Brice Heath, Stanford University, USA
- Egil Johansson, Umeå University, Sweden
- Brian V. Street, King's College, London, UK

Publicació de les comunicacions:

Una selecció de les comunicacions presentades serà publicada en un número especial de *Paedagogica Historica* (2008). Els participants interessats que s'estudii la possibilitat de publicar la seva comunicació l'han d'enviar abans del 31 d'agost de 2006 a <ische28@histstud.umu.se> i n'han de fer arribar quatre còpies en paper a l'adreça següent:

Dr. Patrik Lantto
Dept. of Historical Studies
Umeå University
SE-901 87 Umeå
SWEDEN

The authors will be notified of acceptance before December 31, 2006
Organisation

ISCHE 28 will be co-hosted by the Department of Historical Studies at the Faculty of the Humanities, and the Teacher Education Faculty at Umeå University. The local organisational committee includes:

Professor Daniel Lindmark, Chair
Mrs. Kaarina Streijffert, Conference Secretary
Dr. Lena Eskilsson
Dr. Carina Rönnqvist
Mrs. Kristina Adolfsson

La selecció de comunicacions publicables a *Paedagogica Historica* es farà a través d'un comitè específic.

DRET A SER: EDUCACIÓ I ESTATUT DE CATALUNYA*

L'educació és un àmbit fonamental per a la supervivència de qualsevol nacionalitat minoritària. L'educació formal i no formal és el mitjà pel qual es transmet la cultura, la llengua, les idees, les creences i regles que conformen la consciència col·lectiva d'una nacionalitat. És per això que produeix estranyesa que durant el debat que estem vivint entorn del projecte d'un nou Estatut s'hagin fet tant poques referències a un tema de tanta transcendència.

El «dret a ser» de les nacionalitats històriques espanyoles minoritàries, que consagra la Constitució, ha de correspondre's amb una àmplia capacitat d'organització de l'educació i, especialment, del sistema educatiu escolar.

Malauradament, passats els primers anys de la transició i assegurada l'estabilitat social, les polítiques governamentals, les lleis orgàniques i les sentències del Tribunal Constitucional s'han adreçat a dissoldre aquesta distinció de nacionalitats històriques en un règim comú a totes les autonomies. La discriminació positiva constitucional adreçada a construir una Espanya on puguin conviure i desenvolupar-se les nacionalitats històriques ha estat *de facto* ignorada i neutralitzada.

En el cas d'una cultura minoritària com la nostra, l'educació és determinant per a la seva salvaguarda i continuïtat. És per això que el nou Estatut ha de fer de l'educació una de les seves pedres angulars. I més si tenim presents els formidables reptes de la globalització i la immigració.

L'educació forma part de l'evolució de la personalitat secular de Catalunya i del seu dret a ser, fonament de l'autogovern. L'educació és element integrant de tot cos polític nacional i, conseqüentment, del seu autogovern.

Potser no sigui ociós fer una ullada retrospectiva. Centrant-nos en l'escola, l'educació fins a l'Edat Moderna era un àmbit de decisió català —evidentment amb l'estructura i l'organització que tenia l'educació en aquella època a Catalunya i a la majoria de països europeus— confiada a les parròquies, als convents, als municipis

o a mestres privats. Aquesta educació era basada en l'oralitat i la tradició i al voltant de l'ensenyament de la doctrina cristiana. Una minoria de nois en edat escolar cursava estudis reglats de diferent durada. Pel que fa a les noies l'ensenyament era del tot escàs.

Dins aquesta estructura, l'educació acomplia la seva funció de transmissió cultural. Tot i la dificultat que representaven les accions desnacionalitzadores que ja es varen dur a terme des del segle XVIII, l'educació ha continuat transmetent la pròpia personalitat secular. Com és natural, el que correspondria a l'ensenyament i l'escolarització primària es realitzava en català. El llatí era la llengua de la resta, és a dir, les humanitats i la universitat.

L'eliminació sota Felip V, per dret de conquesta, de l'autogovern català comportà l'inici de la intervenció sobre l'educació com a eina eficaç de la política d'assimilació a la cultura castellana durant el despotisme il·lustrat. Mostra d'aquesta política són, per exemple, la *Instrucción secreta a los corregidores de Cataluña* de 20 de febrer de 1717 o la *Real Cédula* de Carles III de 1768 en què s'obligava l'ensenyament en castellà a les escoles de primeres lletres, llatinitat i retòrica. Malgrat això, hi ha una constant reivindicació per fer l'ensenyament en la llengua del país i respectant-ne la cultura. Només cal recordar Baldiri Reixac o el bisbe Climent al segle XVIII i al segle XIX Josep Pau Ballot, Ot Fonoll, Salvador Genis o Sebastià Farnés.

En el camp universitari la creació d'una única universitat a Cervera significà la centralització i la supressió de totes les altres universitats catalanes. El retorn de la universitat a Barcelona, ja molt avançat el segle XIX, es convertí en el símbol de la voluntat de la progressiva normalització.

Al segle XIX el constitucionalisme espanyol prengué majoritàriament el model uniformista i centralista francès i reblà l'assimilació amb Castella, fet que coincidí amb la construcció del sistema escolar estatal posat al servei d'aquesta castellanització de llengua i cultura. Aquest procés d'assimilació s'inicia amb l'anomenat *Informe Quintana* de 1813 que serví de base al *Reglamento general de Instrucción Pública* de 1821 i culmina amb la *Ley de Instrucción Pública* de 1857, coneguda

com a Llei Moyano que va fer efectiva la castellanització de l'escola.

La pèrdua de decisió, per part de Catalunya, sobre l'àmbit educatiu significava deixar de tenir un important mitjà, expressió de la seva singularitat, a través del qual la societat transmet la cultura, els valors i la llengua. Gràcies a l'acció educativa fora de l'escola (família, associacions, parròquies, etc.) es continuà servant amb dificultat la pròpia cultura.

No per això es deixà de reivindicar el dret a un ensenyament català i en català. En aquest sentit, a final del segle XIX, destaquen els acords del *Congreso Pedagógico Nacional* que tingué lloc a Barcelona el 1888 o l'acció de Flos i Calcat amb la creació del Col·legi St. Jordi el 1898, una de les primeres escoles catalanes modernes, així com la fundació de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana el 1899.

Per al catalanisme l'educació és vista com l'expressió dels drets de la nacionalitat i de la seva supervivència. La reivindicació de l'autogovern de l'educació és clarament formulada des de l'òptica política ja a les Bases de Manresa de 1892, on es reclamà un sistema educatiu adequat «a les necessitats i caràcter de la civilització de Catalunya», proposta concretada a la següent assemblea de Reus.

Al primer terç del segle XX, mancats d'un marc polític propi, es produeixen una sèrie d'accions supletòries en diferents àmbits. Trobem iniciatives en el camp privat com l'Escola de Mestres de Joan Bardina, del 1906 i, en el camp del magisteri públic, les Converses Pedagògiques iniciades el 1903. En el camp educatiu no formal també sorgeixen iniciatives impulsores de la identitat catalana com, per exemple, l'escollisme català.

Les minses possibilitats legals foren utilitzades de manera eficaç en l'àmbit municipal o de la diputació i, més tard, de la Mancomunitat de Catalunya. Destaca la voluntat política de l'Ajuntament de Barcelona d'impulsar una educació popular, de qualitat i fidel a la cultura catalana que es concretà en el camp de l'educació primària, professional i les colònies escolars. Aquestes accions foren iniciades amb el Pressupost de Cultura de 1908

frustrat governativament. Començaren a fer-se realitat amb l'Escola de Bosc el 1914 i culminaren la seva expansió durant la Segona República. També per a la Mancomunitat l'educació fou un dels eixos fonamentals del seu programa de modernització de Catalunya i de redreçament nacional amb la creació d'eines fonamentals com el Consell de Pedagogia, el 1913 o l'Escola d'Estiu, a partir de 1914.

En el món universitari la catalanitat es reivindica vivament al començament del segle XX. En són exponents els dos congressos universitaris catalans de 1902 i 1918 que demanen acabar amb el divorci existent entre Catalunya i una universitat burocratitzada i homogeneïtzadora. També la Mancomunitat havia creat una institució paral·lela a la universitat castellanitzada: els Estudis Universitaris Catalans.

La Segona República significà un cert retorn de l'autogovern. La Generalitat aprofundí l'obra educativa iniciada per la Mancomunitat amb institucions de referència com els Institut-Escola i l'Escola Normal de la Generalitat. La creació d'aquest tipus d'institucions són una bella mostra de la voluntat de fomentar una alta qualitat pedagògica al servei de la restauració racional promoguda pel govern català.

De totes maneres en l'àmbit educatiu, l'Estatut del 1932 comportà l'establiment d'una doble xarxa escolar al país: la de l'Estat i la del govern català. Malgrat tot se cercà la fórmula per tal que, en la pràctica, funcionés una sola xarxa. Aquest tort fou esmenat creant una única Universitat Autònoma de Barcelona que s'organitzà de manera modèlica exercint la seva pròpia autonomia.

Així mateix es posaren les bases per tal que, en la pràctica, funcionés una sola xarxa escolar coadministrada per l'Estat i la Generalitat. A més, la creació dels Institut-Escola i de l'Escola Normal de la Generalitat eren una mostra de la voluntat de fomentar una alta qualitat pedagògica al servei de la política de restauració nacional promoguda pel govern català.

Durant la Guerra Civil la Generalitat assumí totes les competències educatives creant el Consell de l'Escola Nova Unificada el 27 de juliol de 1936.

Vencedor el franquisme de la guerra, amb voluntat de genocidi cultural, l'escola és convertida en un aparell de propaganda en mans d'aquell règim. Malgrat la dura situació repressiva, i des dels primers anys, sorgeixen algunes escoles de resistència aprofitant la major llibertat del camp privat o parroquial i la situació administrativa aconseguida per les escoles dependents de l'Ajuntament de Barcelona. A partir dels anys seixanta el moviment de resistència a favor d'una escola catalana i en català s'anà enfortint i confluí en la creació de Rosa Sensat, el 1965. La declaració *Per una nova escola pública catalana* de l'Escola d'Estiu de 1975 reptà el franquisme i exigí una escola democràtica i catalana. En la darrera dècada franquista es va anar consolidant una àmplia xarxa d'escoles públiques i privades que, malgrat totes les dificultats legals i repressives, s'esforçaven a exercir el dret a una educació en la pròpia cultura. L'educació fou un dels més importants focus de resistència a la dictadura al costat del moviment obrer i del moviment universitari.

La transició significà el reconeixement de la personalitat de les diverses nacionalitats històriques espanyoles dins la Constitució del 1978. La seva redacció, tanmateix, evidencià les dificultats de reconèixer aquells drets històrics. Situació especialment manifestada, com hem dit, en les lleis orgàniques que desenvolupen la Constitució. Això fa que la decisió de Catalunya sobre l'educació quedi pràcticament reduïda a administrar el sistema educatiu estatal, amb poc marge per introduir allò que assegurí la transmissió de la cultura, la llengua, les idees, les creences i regles que, com ja hem esmentat, conformen la consciència col·lectiva d'una nacionalitat.

Aquesta breu consideració de l'evolució del sistema escolar ens ha de fer plantejar amb rigor el paper de l'educació en el nostre present i futur com a col·lectivitat. A països com Hongria o Dinamarca han fet de l'educació un dels pilars de la pervivència de les seves cultures minoritàries i des d'una òptica cosmopolita. Davant els reptes d'una societat en profunda transformació l'educació ha de ser una peça clau de l'autogovern per afrontar amb eficàcia els greus reptes en què ens trobem.

Salomó Marquès i Josep González-Agàpito

Catedràtics de Teoria i Història de l'Educació de la Universitat de Girona i de la Universitat de Barcelona.

* Article publicat al diari *El Punt* de dia 12 de setembre de 2005, pàg. 18.

Aquells que estigueu interessats a donar a conèixer publicacions i/o informacions diverses a través del proper butlletí, ens les podeu fer arribar enviant la informació a les adreces següents: <bernat.sureda@uib.es>, <xisca.comas@uib.es> o <xavier.motilla@uib.es>, o als corresponents de Catalunya, <ramon.farros@eresmas.net>, o de la Comunitat Valenciana, <m.carmen.agullo@uv.es>, abans de dia 15 de novembre de 2005.

Direcció: Bernat Sureda, Francesca Comas

Secretari: Xavier Motilla Salas

Corresponsals: Ramon Tarrós (Catalunya) i Carme Agulló (Comunitat valenciana)

Correcció lingüística: Rosa de Ozollo

Maquetació: Catalina Ordinas

DL PM-2519-2002

En aquest número han col·laborat: Josep González-Agàpito i Salomó Marquès.

Edita: Societat d'Història de l'Educació dels Països de Llengua Catalana, Àrea de Teoria i Història de l'Educació de la Universitat de les Illes Balears.

Amb el suport de l'Institut d'Estudis Catalans.

Institut
d'Estudis
Catalans